

Namık Gedik (1911-1960)

İsmail Namık Gedik 1911 yılında İstanbul'un Üsküdar ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Devlet Demiryolları'ndan emekli Malatya'nın Arapgir ilçesinden Gedikzade Kâşif Bey, annesi ise Macide Hanım'dır. Gedik, ilk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra lise eğitimine Kabataş Erkek Lisesinde devam etmiştir. 1929'da bu okuldan mezun olan Gedik, üniversite eğitimi için İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini tercih etmiştir. Tıp Fakültesinde etkin bir öğrencilik süreci geçiren Gedik, bu süreç içerisinde Türk Talebe Cemiyetine katılarak Cemiyetin Genel Sekreterliği'ne kadar yükselme imkânı yakalamıştır. Fakülteden 1936 yılında mezun olan Gedik, yedek subaylık görevini Tunceli'de yerine getirdikten sonra 1937'de hâkime olarak görev yapan Melahat Gedik ile evlilik gerçekleştirmiştir. Gedik, daha sonra Aydın'ın Çine ilçesine Hükûmet Tabibi olarak atanmıştır. Burada 1942 yılına kadar görev yapan Gedik, Haydarpaşa Emrazı İntaniye Hastanesine Dâhiliye Asistanı olarak tayin edilmiştir. Gedik, Aydın'da görev yaptığı sürede doktorluk mesleği ile ön plana çıkarak kısa sürede ismini duyurmayı başarmıştır. Öte yandan Aydın, Adnan Menderes'in memleketidir. 1950 genel seçimlerini kazanarak ülke yönetimine gelen Demokrat Parti'nin, buldukları bölgede vatandaşlarca tanınan ve saygı duyulan önemli simaları partiye alma girişimleri göz önüne alınmalıdır. Gedik'in 1950'de DP içerisinde siyasete adım atacak olması bu veri ile doğru orantılıdır. Ayrıca Gedik, Çine ilçesindeki görev süreci ve sonrasında Adnan Menderes ile iletişim içinde olmuştur. Bu süreç içerisinde 1942'ye geldiğinde ikinci kez askerlik görevini ifa eden Gedik, Antalya Sahil Muhafaza Alayı Başhekimliğinde bu görevini tamamlamıştır. Askerlik görevinin ardından Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne tayin olan Gedik burada Dâhiliye Uzmanlığına yükselmiştir. Bu doğrultuda 1950'ye geldiğinde Gedik, Haydarpaşa Numune Hastanesi Verem Pavyonuna mütehassıs olarak atanmıştır. 1950'de Gedik, DP safında milletvekili adayı olarak gösterilmesinin ardından doktorluk mesleğine ara vererek seçim çalışmalarına yönelmiştir. 14 Mayıs 1950 tarihinde DP'den Aydın Milletvekili seçilmesi ile birlikte mesleğini bırakmıştır.

Gedik, 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinin ardından DP Aydın Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. Gedik, IX. Dönem TBMM'de sağlık, çalışma ve dış işleri komisyonlarında görev almıştır. Gedik'in, görev aldığı komisyonlarda etkili bir milletvekili olarak faaliyet yürütmesi DP içerisinde Gedik'in öne çıkmasını sağlamıştır. TBMM IX. Dönem, V. Yasama yılının sonu itibari ile neticelenmiş ve Türkiye 1954 Genel Seçimleri'ne hazırlanmaya başlamıştır. Bu süreç sonunda 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan genel seçimler neticesinde DP %58,4'lük oy oranı ile seçimlerin galibi olmuştur. 1954 genel seçimlerinden zaferle çıkan DP içerisinde III. Menderes Hükûmetinin tesisi için çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar neticesinde oluşturulan yeni kabinede Dâhiliye Vekilliği görevi Gedik'e verilmiştir.

1954'te Dâhiliye Vekilliği görevine getirilen Gedik'in yeni görevinin ilk yılında karşılaştığı en ciddi toplumsal hadiselerin başında 6-7 Eylül 1955 Olayları gelmektedir. İç güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan alakalı olan bu hadiseler ve sonraki süreç Dâhiliye Vekili Gedik'in yoğun bir mesai sarf etmesine neden olmuştur. 6 Eylül günü İstanbul'da bulunan Gedik, İstanbul Valiliğinden hadiseler ile ilgili bilgi almıştır. Bu bağlamda Gedik'ten hadiseler ile ilgili bilgileri alan ve o sırada İstanbul'dan tren ile ayrılmış olan Bayar, Menderes ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Fuat Köprülü İstanbul'a gitme kararı almışlardır. Bu süreç içerisinde İstanbul, Ankara ve İzmir'de Örfi İdare ilan edilmiştir. Çıkan olaylarda gayrimüslim vatandaşların çoğunun iş yerleri ve evleri tahrip edilmiştir. 6-7 Eylül Hadiseleri'nin ardından muhalefet ve iktidar karşı karşıya gelmiştir. İktidar, muhalefet tarafından hadiselerin iyi bir şekilde idare edilmediği noktasında eleştirilere maruz kalmıştır. Hükûmet içerisinde en çok eleştiriye maruz kalan isim ise ülkenin iç güvenliği ve asayişinden sorumlu olan Dâhiliye Vekili Gedik olmuştur. Gedik üzerindeki yetersizlik algısı, gitgide kendini

göstermeye başlamış ve bu durum basında da açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Menderes, üzerindeki baskıyı azaltmak adına kabinede değişikliğe gitmiş ve 10 Eylül günü Dâhiliye Vekili Gedik görevinden istifa etmiştir. Gedik'in yerine Millî Müdafaa Vekili Etem Menderes getirilmiştir. 26 Aralık 1955 tarihli oturumda Gedik, bu istifanın kendi kararı ile gerçekleştiğini dile getirmiştir. Hadiselerde sorumluluk arayan Cumhuriyet Halk Partisi ile DP arasında ilişkiler öylesine gerilmiştir ki CHP Kars Milletvekili Mehmet Hazer tarafından 13 Ocak 1956 tarihli TBMM oturumunda Başvekil Menderes ve eski Dâhiliye Vekili Gedik hakkında 6-7 Eylül Hadiseleri ile ilgili Meclis tahkikatı açılması istenmiştir. Ancak yapılan oylama neticesinde bu teklif reddedilmiştir. 10 Eylül 1955 tarihinde Dâhiliye Vekilliği görevinden istifa eden Gedik, bu süre içerisinde Menderes'in daima yakınında olmuştur. Bu bağlamda istifa süreci ve sonrasında Gedik'in DP içerisinde gözden düşmesi bizzat Menderes tarafından engellenmiştir. 15 Kasım 1956'da Gedik'in DP Grup Başkanvekilliği'ne seçilmiş olması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. 24 Aralık 1956 tarihine gelindiğinde ise Gedik Dâhiliye Vekilliği görevine getirilmiştir.

27 Ekim 1957 tarihinde genel seçimler yapılmıştır. Seçimler neticesinde DP %48,6'lık bir oy oranı ile seçimlerden zaferle ayrılan taraf olmuştur. Ancak seçim neticesinde DP'ye verilen oylardaki düşüş DP'de hayal kırıklığına neden olurken, muhalefette yüzlerin gülmesini sağlamıştır. Bu durum, muhalefete kendine güven noktasında bir güç kaynağı oluşturmuştur. Yeni hükûmetin kurulması için IV. Menderes Hükûmeti istifasını Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a sunmuştur. Bayar, yeni hükûmeti kurma görevini Menderes'e vermiştir. Bu bağlamda yeni hükûmet 25 Kasım 1957 tarihinde kurulmuştur. V. Menderes Hükûmetinde Dâhiliye Vekilliği görevi Gedik'e verilmiştir.

1957 seçimlerinin ardından muhalefet ve DP arasında önceki dönemlere göre daha sert ve yapıcılıktan uzak bir münakaşa baş göstermiştir. 1957 seçimlerinde oy oranı düşen DP eski seviyesine ulaşmak adına muhalefete karşı daha sert bir üslup geliştirmiştir. Aynı seçimlerde oy oranını artıran muhalefet ise bu durumu kendince fırsat olarak görmüştür. İktidar partisinin faaliyetlerine karşı daha dikkatli ve daha yüksek sesle denetim yapmaya başlamıştır. 1957 seçimlerinin ardından ortaya çıkan olumlu tablo sonucu, muhalefet yurt gezilerine ağırlık vermeye başlamıştır. Bahse konu yurt gezileri Gedik'in yeni kabinede yer almasından 27 Mayıs Askerî Darbesi sürecine kadar geçen süre zarfında muhalefet ile çoğu zaman karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Muhalefet ile Gedik'i karşı karşıya getiren olayların en başında ise CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün bahse konu yurt gezileri esnasında ortaya çıkan hadiseler gelmektedir.

Bu bağlamda 1957 genel seçimlerinde CHP'nin Tokat'ın Zile ilçesinde birinci parti olarak çıkmış olmasından dolayı İnönü tarafından buraya bir ziyaret gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır. 17 Ekim'de Tokat İl Kongresine katılan İnönü daha sonra Zile'ye gitmek için hareket etmiştir. Ancak İnönü'nün Zile ziyareti esnasında CHP'liler ile burada görevli polisler arasında arbede yaşanmış ve bazı CHP'liler gözaltına alınmıştır. Başbakan Menderes ise konu ile alakalı CHP'lileri suçlayarak Zile halkının CHP tarafından polis ve hükûmete karşı kışkırtıldığını düşünmektedir. İnönü'nün damadı Metin Toker'e göre, Menderes'i bu türden bir düşünceye iten temel sebep ise Gedik'in kendisine vermiş olduğu yanlış bilgilerden kaynaklanmaktadır. Hadiselerin hemen ardından CHP milletvekilleri tarafından Gedik'e bir telgraf gönderilerek burada bulunan güvenlik güçleri şikâyet edilmiştir. Bunun üzerine Gedik, CHP milletvekillerine cevaben bir telgraf göndermiştir. Buna göre Zile'de meydana gelen hadiseler CHP'lilerin tahrikleri neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle sorumlular hakkında adli makamlar tarafından tahkikat başlatılmıştır. Gedik ile CHP'liler arasında yaşanan restleşme neticesinde CHP Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş ve CMP Kırşehir milletvekili Fazıl Yalçın, Dâhiliye Vekili Namık Gedik'in sarf ettiği sözlerden dolayı Meclis Tahkikatı açılmasını istemiştir. Bu tahkikat teklifi 15 Şubat 1960 günü Mecliste görüşülmüştür. Ancak Zile hadiseleri ile alakalı Dâhiliye Vekili Namık Gedik için açılması istenilen Meclis

tahkikatı yapılan oylama neticesinde reddedilmiştir.

1957-1959 arasında bozuk satıhta giden DP-CHP ilişkileri, İnönü'nün Ege Bölgesi ziyaretine çıkması ile farklı bir boyut kazanmıştır. Hazırlıkların yapılması ile birlikte CHP heyeti İnönü başkanlığında, güvenlik önlemleri eşliğinde trenle Ankara'dan Uşak'a hareket etmiştir. Ege ziyaretlerinin tarihi İnönü'nün kararı ile 30 Nisan 1959 olarak belirlenmiştir. İnönü Uşak'ta bulunduğu sürenin ilk gününde ufak çaplı hadiseler dışında bir hadise söz konusu olmamıştır. Ancak 1 Mayıs günü İnönü'ye karşı fiili bir saldırı gerçekleştirilmiş ve atılan taş sonucu İnönü kafasından yaralanmıştır. Bu olayın yaşandığı gün Emniyet Genel Müdürü Cemal Gökten ve Ankara İl Emniyet Müdür Yardımcısı İsmail Güntay, Gedik'in talimatı ile Uşak'a gönderilmiştir. Bu süreçte Uşak Valisi İlhan Engin tarafından 1 Mayıs ve 11 Mayıs 1959 tarihlerinde Gedik'e iki defa rapor gönderilmiştir. Gönderilen rapora göre İnönü'nün Uşak ziyaretleri esnasında CHP'liler Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı hareket etmişlerdir. Uşak'ta meydana gelen olaylar neticesinde, CHP Merkez İdare Kurulu ve Meclis Grubu İdare Kurulu üyelerinden Dr. Kemal Satır, Orhan Öztrak, Nüvit Yetkin ve İsmail Rüştü Aksal'ın imzası ile hadiseler Dâhiliye Vekili Namık Gedik'e telgraf çekilerek bildirilmek istenmiştir. Telgraflarda bu saldırıların önlenememesinin tek sorumlusunun Dâhiliye Vekili Gedik olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda Gedik, hadisenin tertipçilerini kamuoyundan saklamaktadır. Hadiselerin ardından, Dâhiliye Vekili Namık Gedik, AA'ya İnönü'nün Ege Gezisi ile alakalı bir beyanat vermiştir. Gedik'e göre, CHP İnönü liderliğinde birçok milletvekili ve gazetecilerle "Ege Taarruzu" adı altında "şerefli milli mücadele tarihimizi istismar ederek" CHP'li olmayan idare ve hükûmeti düşman ilan ederek tahrik hareketine girişmiştir. Ona göre CHP, halkı hükûmete ve idarecilere karşı kıskırtmaktadır. Bu bağlamda 2 Aralık 1959 tarihli Meclis oturumunda Uşak hadiseleri tekrar gündeme gelmiş ve CHP Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş tarafından Gedik'in istifası istenmiştir. Gedik ise bu talebe karşı şu ifadeleri kullanmıştır: "Taarruz edenlerin müdafaada kalanlardan aldıkları yaralardan şikâyet etmeye hiçbir zaman hakları yoktur. Rüzgâr ekenin fırtına biçeceğini evvelden düşünmesi icap eder. Adına büyük taarruz dedikleri ve böylece umumi efkâra ilan ettikleri bu kanun dışı hareket, ikinci bir kanun dışı hareketle cezalandırılmış".

1959 sonbaharı Türk siyasi hayatı açısından oldukça hareketli bir dönem olarak kayda geçmiştir. Gitgide gerginleşen iktidar-muhalefet ilişkileri, CHP'nin Uşak hadiseleri nedeni ile Menderes ve Gedik hakkında Meclis tahkikatı açılmasının reddedilmesi ile bir üst boyuta taşınmıştır. Bu bağlamda CHP'nin atmış olduğu adımlardan ve girişimlerde sonuç alamaması parti teşkilatını tekrardan meydanlara inmeye zorlamıştır. Böylece CHP yaşanan gelişmeler karşısında, Meclis dışındaki çalışmalarına hız vermeye karar vermiştir. Bu bağlamda CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve beraberindeki heyet bir dizi temas için Çanakkale seyahatine çıkmıştır. 11 Eylül 1959 tarihinde Çanakkale'nin Ezine ilçesinin Geyikli Bucağı'na gidilmesi kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Çanakkale Valiliği tarafından bu durum Gedik'e telgraf yolu ile bildirilmiştir. Ancak bu süreçte hiç beklenilmeyen bir durum yaşanmış ve iddiaya göre burada bulunan DP'liler tarafından protesto edilen CHP'li heyet bölgeden ayrılmak durumunda kalmıştır. 500 kadar olduğu tahmin edilen DP'li grubun tazyiki neticesinde CHP'li heyetin bucak merkezine giremediği ve saldırıya maruz kaldığı basına yansımıştır. Bunun üzerine Geyikli'ye kara yolu ile girmek isteyen CHP'liler, bir takım göstericiler tarafından engellenmişlerdir. Yaşanan bu hadiseleri Çanakkale Valisi 24 Eylül 1959 tarihinde Gedik'e bildirmiştir. Öte yandan CHP Tokat Milletvekili Daniş Yurdakul ve Ankara Milletvekili İbrahim Saffet Omay burada yaşanan olaylardan duydukları üzüntüyü ve sorumluların yakalanması yönündeki taleplerini Gedik'e telgraf yolu ile bildirmişlerdir. Bunun üzerine Gedik tarafından gönderilen cevap incelendiğinde Çanakkale'de yaşanan hadiselerin sorumlusunun CHP'ye yüklendiği görülmektedir. CHP'lilerin Çanakkale'ye tahrik amacı ile geldiğini yineleyen Gedik'e göre CHP, Çanakkale'ye seyahat ya da gezip görme maksadıyla gelmemiştir. Çanakkale'ye daha önceden yapılmış olan "tahriki" tazelemek ve devam

ettirmek için gidilmiştir. “Bütün bunların esef verici mahiyeti yanında memnun olunacak taraf, bir soğuk harbi devam ettirmek ve ihtilal tahriklerinde bulunmak için, hala Çanakkale’de bulunmak hususunda nasıl bir ısrarla hareket etmekte olduğunuzun umumi efkârca tespit edilmiş olmasıdır.” Gedik’in yaşananları ihtilal tahriki olarak nitelendirmesi çok da yeni bir tanımlama sayılmaz. Zira Gedik 4 Mayıs 1959’da Topkapı hadiseleri nedeniyle bir kısım CHP’li milletvekiline göndermiş olduğu telgrafta yaşananları, “memlekette anarşi ve ihtilal havasını hâkim kılmaya matuf hareketler” olarak nitelendirmesi bu duruma benzer bir tepkidir.

1959’da son derece gergin bir zemin üzerinde ilerleyen iktidar-muhalefet ilişkileri İnönü’nün Kayseri ziyareti ile bir adım öteye taşınmıştır. İnönü’nün diğer ziyaretlerinde olduğu gibi Kayseri ziyareti sürecinde de Gedik ve CHP karşı karşıya gelmiştir. Kayseri’nin Yeşilhisar İlçesi DP ve CHP İl Başkanları arasında yaşanan husumetin kısa sürede tüm ilçeye sirayet etmesi burasını birden ülke gündemine taşımıştır. DP İlçe Başkanı Salih Kürkcü’ye silahla ateş eden CHP İlçe Başkanı Mustafa Ünal’ın tutuklanması üzerine ilçede CHP’liler protesto gösterileri düzenlemişlerdir. Protestoların büyümesi üzerine CHP Genel Başkanı İnönü, olayı yerinde tetkik etmek için Kayseri’ye gitme kararı almıştır. Kayseri CHP İl Kongresi’ne katılmak üzere karar alan İnönü’ye Kayseri Valiliği tarafından Yeşilhisar olayları gerekçe gösterilerek onay verilmemiştir. Kayseri Valiliği talimatı Dâhiliye Vekili Gedik’ten almıştır. Bu süreçte Namık Gedik, Kayseri Valisi Ahmet Kınık ile sürekli irtibat halinde olmuştur. Validen, Kayseri’de İnönü’nün gelişi münasebeti ile meydana gelebilecek taşkınlık, izinsiz yürüyüş gibi durumların yaşanmaması adına bilgi aktarımının kesilmemesini istemiştir. Buna istinaden Kınık, Gedik’e şehirde yaşanan tüm hareketliliği haber etmiştir. 2 Nisan 1960’da Dâhiliye Vekili Namık Gedik tarafından Kayseri Valisi Ahmet Kınık’a gönderilen şifreli yazıda, yedi madde ile Kayseri’de yaşanması muhtemel gösterilere dikkat çekilmiştir. Burada en ufak bir taşkınlığa bile müsaade edilmemesi yönünde kesin talimatlar verilmiştir. Tüm uyarılara rağmen İnönü’yü taşıyan tren Ankara’dan hareket etmiştir. Tren, Kayseri’ye 30 km. mesafede yer alan Himmetdede İstasyonu’na geldiğinde, başında Kayseri Vali Yardımcısı Şükrü Kenanoğlu’nun yer aldığı güvenlik kuvvetleri marifeti ile durdurulmuştur. Buradaki talimat da Gedik’ten alınmıştır. Daha sonra İnönü’nün Kayseri merkezine gidişine izin verilmiş ancak Yeşilhisar’a gidişine kesinlikle mani olunmuştur. Yeşilhisar’a girmeden Ankara’ya dönmek zorunda kalan İnönü ve heyeti burada yapmış oldukları açıklama ile olayların müsebbibi olarak gördükleri Gedik için Meclis tahkikatı açılmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır.

Kayseri-Yeşilhisar olaylarının ardından DP hükûmeti tarafından muhalefet üzerinde daha çok denetim kurma amacıyla bir takım girişimler söz konusu olmuştur. Bu bağlamda 18 Nisan 1960 tarihinde DP Bursa Milletvekili Mazlum Kayalar ve Denizli Milletvekili Baha Akşit tarafından CHP aleyhine TBMM’ye tahrir edilmiştir. Bursa Milletvekili Mazlum Kayalar ve Denizli Milletvekili Baha Akşit’in, Meclis tahkikatı açılmasına dair tahriri üzerinde yapılan görüşmelerin ardından önerge kabul edilmiştir. Kabul edilen önerge gereğince 15 kişilik Meclis Tahkikat Encümeni üye seçimi için oylama yapılmıştır. Yapılan oylama DP’li 15 milletvekili Tahkikat Encümenliğine seçilmiştir. Bu doğrultuda Nisan 1960 iktidar-muhalefet ilişkilerinde en zor dönemlerden birisi olmuştur. Son zamanlardaki siyasi gerilim Tahkikat Encümeninin göreve başlaması ile hat safhaya ulaşmıştır. Bu tablo Türkiye geneline de sirayet etmiş ve öğrenciler arasında da etkisini göstermeye başlamıştır. Özellikle, Tahkikat Encümenine karşı muhalefetten gelen mukavemet, öğrenciler ve bazı öğretim üyeleri arasında tesirini göstermiş ve Ankara-İstanbul öğrenci olaylarının meydana gelmesi ile sonuçlanmıştır. Bu süreçte DP aleyhine yapılan protestolara karşı DP’liler 5 Mayıs 1960 tarihinde Ankara Kızılay’da gösteri yapılması kararı almışlardır. Bunun üzerine aynı gün ve saatte DP muhalifi öğrenciler de Kızılay’da gösteri yapma kararı almışlardır. Kızılay’da bir yandan hükûmeti destekleyen diğer yandan da hükûmet aleyhine sloganların atıldığı bir ortamda Meclis’ten çıkmakta olan Celal Bayar, Adnan Menderes ve Dâhiliye Vekili Namık Gedik karşıt

grupların içinde kalmışlardır. Devlet erkânının protestocuların arasından ayrılmasının ardından Başbakanlığa gelen Celal Bayar'ın, o sırada yanında bulunan Dâhiliye Vekili Namık Gedik'e hitaben, "Şimdi Kızılay'a gideceksin, megafonla bağıracaksın. Nümayişçiler bir tarafa, halk bir tarafa ayrıldıktan sonra nümayişçilere ateş açtıracaksın." şeklinde talimat verdiği iddia edilmektedir. Öğrenci olaylarının ardından DP ve özellikle Dâhiliye Vekili olması nedeniyle Gedik, oldukça yıpranmıştır. Öte yandan öğrenci olaylarının ardından 21 Mayıs 1960 tarihinde Harbiye öğrencilerinin Zafer Anıtı'na kadar yürüyerek burada İstiklal Marşı okumaları, ordunun hadiseler sırasında tarafını belli ettiğini göstermektedir.

Harbiyeli öğrencilerin yürüyüşü, DP döneminin sonuna geldiğini göstermektedir. Zira 27 Mayıs 1960 tarihinde Albay Alparslan Türkeş'in radyoda okuduğu beyanat ile birlikte ülke yönetimi askeri darbeciler tarafından ele geçirilmiştir. Askeri darbe neticesinde başta Bayar, Menderes ve Gedik olmak üzere birçok DP'li tutuklanmıştır. Ankara'da tutuklananların bir kısmı geçici olarak Harp Okulu'na götürülerek burada bir müddet tutulmuşlardır. Harp Okuluna getirilen DP'liler arasında Dâhiliye Vekili Namık Gedik de bulunmaktadır. Namık Gedik Sümer Sokakta bulunan evinden kendisini tutuklamaya gelen 20 kadar asker tarafından Harp Okulu'na getirilmiştir. Namık Gedik'in Harp Okulu'na getirilişinden ölümüne kadar geçen iki günlük süreçte, onun yaşadıkları ile ilgili, dönem gazetecilerinden Turhan Dilligil önemli bilgiler vermektedir. Buna göre Harbiye'de geçen tutukluluk süresinde DP'liler arasında en çok "husumete" maruz kalan kişi Namık Gedik olmuştur. Gedik'in kapatıldığı odayı askerler bir an olsun boş bırakmamışlardır. Dilligil, "Gruplar halinde odasının kapısında gelerek kendisine her türlü hakarete bulunmuş, tempo tutarak 'Katil, katil' diye bağırıyorlardı. Aramızda kendisini yakından tanıyanlar onun çok hassas ve gururuna düşkün olduğunu söylüyor ve maruz kaldığı hakaretlere tahammül etmesinin çok zor olduğundan bahsediyorlardı." ifadeleriyle Gedik'in uğradığı psikolojik baskıya dikkat çekmeye çalışmıştır. O dönemde Tuğgeneral olan Sıtkı Ulay, "Gedik getirilinceye kadar yollarda belki evinden çıktıktan sonra halk ve gençlik tarafından en çok hakaret ve saldırılara uğrayan zat, hemen hemen Namık Gedik idi. Bu hakaret Harp Okulu kapısında biriken kişilerce devam etmiş ve kendisi çok zorluklarla kurtularak subaylarca içeriye alınabilmişti." diyerek, Namık Gedik'in tutuklanmasına ayrı bir önem atfetmiştir. 27 Mayıs'ta tutuklanan Gedik'in 29 Mayıs günü intihar etmek suretiyle öldüğü açıklanmıştır. Ancak onun ölümü günümüzde de geçerliliğini korumak üzere şüphe barındırmaktadır. Gedik'in ölümü ile ilgili aile efradı çeşitli görüşler barındırmaktadır. Oğlu Arda Gedik'e göre Namık Gedik intihar etmiştir. Ancak kızı Ayla Gedik, eşi Melahat Gedik ve gelini Emine Gedik'e göre Namık Gedik'in ölümü ardında derin şüpheler barındırmaktadır. Namık Gedik'in vefatının ardından otopsis yapılmadığı için bu gün onun kesin ölüm nedeni bilinmemektedir. Öte yandan 29 Mayıs günü Namık Gedik ile aynı koğuştaki tutuklu bulunan Etem Menderes ise basına yapmış olduğu açıklamasında Gedik'in bunalım içerisinde olduğunu ve kendisini bir anda tutuklu bulunduğu odanın penceresinden aşağıya bıraktığını belirtmektedir. Yine dönem tanıklarından DP Milletvekili Nusret Kirişçiöğlü, Milli Birlik Komitesi Üyeliğinde bulunmuş olan General Sıtkı Ulay, bahse konu dönemde Harp Akademisi öğrencisi olan Orgeneral Edip Başer ve dönem gazetecilerinden Emin Karakuş Gedik'in ölümünü intihar olarak nitelendirmektedirler. Buna karşın Celal Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy Gedik'in ölümünün ardından, ailesine verilen eşyaları arasında bulunan pijamasının arka tarafında delik olduğunu duyduğunu belirtmesi, Gedik'in ölümünün intihar şeklinde gerçekleştiğini şüpheye düşürmektedir. Yine o tarihlerde Tank Okulu'nda yedek subay öğrencisi olan Fehmi Yücel'in beyanı da Gedik'in ölümü hakkında önemli bilgiler vermektedir. Yücel'e göre Gedik intihar etmemiş, camdan atılmıştır. Zira Gedik'in tutulduğu oda çift pencerelidir. Bir kişinin odada hız kazanıp bu iki camı birden kırması mümkün gözükmemektedir. Yücel'e göre cam, elmasla kesilmiş gibi kırılmıştır. Dönem tanıklarından DP İskenderun İlçe Başkanı Edip Yangın da Gedik'in, tutuklu bulunduğu süre zarfında askeri darbeciler tarafından öldürüldüğünü iddia etmiştir. Tüm bunlar doğrultusunda ne şekilde hayatını kaybettiği şüphe

uyandıran Gedik'in cenazesi ailesine gösterilmeden aile efradından az sayıda katılımcı ile birlikte defnedilmiştir. Gedik'in ölüm süreci hakkında şeffaflıktan uzak bir seyir izlenmesi ise onun ölümünün nedeni konusunda bu gün dahi tartışmaya açık bir kapı bırakılmasına neden olmuştur.

Hacı Veli GÖK

Kaynakça

Arşiv Kaynakları ve Resmî Belgeler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) 10-9-0-0 / 109-340-12.

BCA, 10-09-0-0 / 204-630-5.

BCA, 10-9-0-0 / 109-339-7.

BCA, 10-9-0-0 / 109-339-8.

BCA, 10-9-0-0 / 109-341-1.

BCA, 10-9-0-0 / 110-344-2.

BCA, 10-9-0-0 / 110-345-1.

BCA, 10-9-0-0 / 202-624-4.

BCA, 10-9-0-0 / 203-626-1.

BCA, 10-9-0-0 / 206-635-1.

BCA, 10-9-0-0 / 296-906-1.

BCA, 10-9-0-0 / 298-913-1.

BCA, 10-9-0-0 / 298-913-2

BCA, 10-9-0-0 / 467-1351-6.

Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (10 Eylül 1955) Yer No:3-6/29, Fihrist No:3174-1

Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (14 Mayıs 1954), Yer No: 3/5-25, Fihrist No:2785-2.

İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dâhiliye Vekâleti Hususi Kalem Müdürlüğü Sayı:1/651, Tarih: 24.12.1956

İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dâhiliye Vekâleti Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Sayı: 6812-521/477.

İçişleri Bakanlığı Arşivi, İçişleri Vekâleti Hususi Kalem Müdürlüğü, Sayı:1/345, Tarih:28.05.1954.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: XI, C 11, İçtima: 3, Otuz Yedinci İnikat (15.02.1960), s.913

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: XI, C 18, İçtima: 8, Elli Dokuzuncu İnikat (20.04.1960), s.213

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: XI, C X, , İçtima: 3, Dokuzuncu İnikat (02.12.1959), s.250.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: X, C 8, İçtima:2, On Dokuzuncu İnikat (26.12.1955), s.434-436-437.

TBMM Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 1574.

Sürelî Yayınlar, Gazeteler ve Dergiler

Akis, 30 Mayıs 1960, Sene:6, C XVIII, S 301, s.23.

Akşam, S 12782, 3 Mayıs 1954, s.1

Akşam, 4 Nisan 1960, s.1-5

Büyük Doğu, S 10, 8 Mayıs 1959, s.1.

Forum, C 1, S 5, 1 Haziran 1954, s.3.

İstanbul Ekspres, S 1452, 7 Eylül 1955, s.2.

Kim, Sene:2, C 7, S 94, 26 Ocak 1960, s.9.

Kim, Sene:1, S 50, 8 Mayıs 1959, s.4

Ulus, S 13172, 3 Nisan 1960, s.5.

Vatan, S 6485, 3 Mayıs 1959, s.5

Vatan, S 6484, 2 Mayıs 1959, s.1.

Yeni Ulus, S 139, 3 Mayıs 1954, s.1

Zafer, S 1952, 3 Mayıs 1954 s.1-4

Zafer, 6 Haziran 1956, s.4.

Araştırma, İnceleme ve Diğer Kaynaklar

AKDOĞAN, Pelin, **Türkiye’de Çok Partili Dönemde Radyo ve İktidar**, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Menderes’in Dramı (1899-1960)**, Remzi Kitapevi, İstanbul 2011.

GEDİK, Dr. Namık, **Namık Gedik Şiirler**, Hürriyet Ofset, 1979.

GEDİK, Emine; **Röportaj**; 7 Ağustos 2018.

HÜR, Ayşe, **İnönü ve Başarılı Yıllar (1938-1960)**, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

KİRİŞÇİOĞLU, Nusret, **Yassıada Kumandanına Cevap Yassıada İmralı Kayseri Gerçekleri 2**, Baha Matbaası, İstanbul 1971, s.230.

NESİN, Aziz, **Salkım Salkım Asılacak Adamlar**, Adam Yayınları, İstanbul 1987, s.17

SAKİN, Serdar, DOKUYAN, Sabit, **Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013, s.85

SAROL, Dr. Mükerrrem, **Bilinmeyen Menderes**, C 1, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2014, s.396.

TUNÇKANAT, Haydar, **27 Mayıs 1960 Devrimi (Diktadan Demokrasiye)**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996, s.228.

ULAY, Sıtkı, **General Sıtkı Ulay'ın Hatıraları 27 Mayıs 1960 Harbiye Silah Başına**, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1968, s.113.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/namik-gedik-1911-1960/?pdf=5193> adresinden erişilmiştir